

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 36/1998 vp**

**Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja
kunnian loukkaamista koskevien rangaistus-
säännösten uudistamiseksi**

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä helmikuuta 1998 lähettäessään hallituksen esityksen yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (HE 239/1997 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula ja lainsäädäntöneuvos Sami Manninen, oikeusministeriö
- puheenjohtaja Kari Lehtola, Julkisen sanan neuvosto
- vastaava päätoimittaja Pekka Karhuvaara, Iltalehti
- vastaava päätoimittaja Vesa-Pekka Koljonen, Iltä-Sanomat
- professori (emeritus) Antero Jyränki
- oikeustieteen tohtori, dosentti Liisa Nieminen
- professori Ari-Matti Nuutila..

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että nykyiset rikoslain 24 luvun säännökset kotirauhan rikkomisesta, salakuuntelusta ja salakatselusta sekä 27 luvun säännökset kunnian ja yksityiselämän loukkaamisesta uudistetaan ja kootaan yksityisyyttä, rauhaa ja kunniaa koskevaksi rikoslain 24 luvuksi. Uudistuksella selkeytettäisiin ja nykyaikaistettaisiin viime vuosisadalta peräisin olevat koti-

rauha- ja kunnianloukkaussäännökset sekä laajennettaisiin yksityiselämän rikosoikeudellista suojaa eräiltä osin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksessä ei ole erillisiä säätämistarjoustalouksia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Esitystä, nimenomaan rikoslain 24 lukua koskevia ehdotuksia on valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta arvioitava ennen muuta hallitusmuodon 8 §:n yksityiselämää, kunniaa ja kotirauhaa koskevien säännösten sekä hallitusmuodon 6 a §:ssä ilmaistun rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen ja hallitusmuodon 10 §:ssä turvatun sananvapauden kannalta.

Hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Samaan sääntelykokonaisuuteen kuuluvat lisäksi hallitusmuodon säännökset henkilötietojen suojasta (8 §:n 1 momentin toinen virke) ja luottamuksellisen viestin salaisuudesta (8 §:n 2 momentti).

Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut perusoikeuksien merkitystä rikoslainsäädännössä ja katsonut (PeVL 23/1997 vp) perusoikeussäännöksillä olevan sellainen kokonaisvaikutus kriminalisointeja säädettäessä, että perusoikeudet sekä merkitsevät rikoslain säätäjälle toimivallan rajoituksia (= perusoikeuksien yleiset ja mahdolliset erityiset rajoittamisedellytykset) että asettavat tälle toimintavelvoitteita (= hallitusmuodon 16 a §:n 1 momentti). "Yksittäisten kriminalisointien valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon perusoikeussäännösten kummankin tyypiset vaikutukset. Esimerkiksi perusoikeuksien suojaamisvelvoite saattaa olla sellainen hyväksyttävä peruste, joka oikeuttaa kriminalisoinneista samalla aiheutuvat perusoikeusrajoitukset."

Rikoslain 24 luvun 1 ja 2 §

Lakiehdotuksen 1 ja 2 §:n rangaistussäännökset suojaavat kotirauhaa ja yksityiselämää kotirauhan piirissä muiden oikeudettomalta häirinnältä. Jälkimmäisessä säännöksessä on kysymys lisäksi kotirauhan piirissä olevien henkilöiden henkilökohtaisen koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaamisesta. Rangaistavuuden luon-

nehdintojen kannalta ehdotukset ovat valtiosääntöoikeudellisesti ongelmattomia. Sääntely kytkeytyy 11 §:n luettelomaiseen määritelmään kotirauhan suojaamista paikoista. Määritelmä vastaa olennaisilta osiltaan valtiosääntöoikeudellista kotirauhan käsitettä, joskin on jossain kohdin tätä laajempi. Rikosoikeudellisen suojan tällainen laajennus ei ole valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen asia. Näiden seikkojen perusteella valiokunta pitää rangaistussääntelyä valtiosääntöoikeudellisessa mielessä riittävän täsmällisenä ja tarkkarajaisena.

Rikoslain 24 luvun 3 ja 4 §

Ehdotetut 3 ja 4 § täsmentävät merkittävästi nykyisestä rangaistussäännöksiä muiden kuin kotirauhaan luettavien tilojen suojaamisesta. Valiokunnalla ei ole huomauttamista ehdotuksista.

Rikoslain 24 luvun 5—7 §

Lakiehdotuksen salakuuntelusäännöksillä (5 §) annetaan suojaa yksityiselämälle ja kotirauhalle sekä osittain myös luottamuksellisen viestin salaisuudelle. Sääntely on sinänsä sisällöltään valtiosääntöoikeudellisesti ottaen riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, onko 1 kohdan alkua aihetta täsmentää esimerkiksi siten, että myös siinä käytetään ilmaisua "puhe, jota ei ole tarkoitettu hänen tietoonsa". Esityksen perusteluissa nimittäin todetaan rangaistavaksi kotirauhan suojaamalla alueella olevan henkilön puheen kuuntelu. Saman kohdan loppuosan ilmaisussa ("yksityisyyttä loukaten") on toivottavaa saada ehdotettua paremmin näkymään, että rangaistavan kuuntelemisen ja tallentamisen kohteena ovat yksityiselämän tapahtumista aiheutuvat äänet.

Salakatselusäännöksillä (6 §) lakiehdotus suojaaa henkilön yksityiselämää sekä kotirauhan piirissä että sen ulkopuolella. Valiokunnalla ei ole yleisesti ottaen huomautettavaa ehdotuksesta. Sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden kannalta valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota 1 kohdan rinnastussäännökseen, jonka mukaan

suojaa annetaan myös kotirauhan suojaamaan paikkaan rinnastettavassa tilassa oleskelevälle henkilölle. Eesityksen perusteluissa mainitut tilat muodostavat tässä tapauksessa sinänsä hyväksyttävän perusteen salakatselun kriminalisoinnille. Ehdotettu sanamuoto on ymmärrettävä tässä sääntely-yhteydessä lähinnä viittaukseksi 11 §:n määritelmäsäännökseen, jonka sisällön huomioon ottaen rinnastus ei kuitenkaan ole erityisen onnistunut. Lisäksi pykälän 2 kohdan "yksityisyyttä loukaten" -ilmaisun johdosta on tehtävissä samanlainen huomautus kuin 5 §:stä.

Rikoslain 24 luvun 8—10 §

Lakiehdotuksen 8—10 §:n rangaistussäännöksillä turvataan ihmisten yksityiselämää ja kunniaa antamalla suojaa heidän yksityiselämänsä koskevien tietojen ja heidän kunniaansa halventavien väitteiden esittämistä vastaan. Ehdotuksia on arvioitava myös hallitusmuodon 10 §:ssä turvatun sananvapauden rajoituksina.

Sananvapauden keskeisenä tarkoituksena on perusoikeusudistuksen mukaan "taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin" (HE 309/1993 vp, s. 56/II). Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vakiintuneesti korostanut demokraattisen yhteiskunnan keskeisiin perusteisiin kuuluvaa oikeutta arvostella poliitikkoja ja heidän toimintaansa. Sananvapauden kannalta on lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentti tärkeä säännös. Se rajoittaa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevan rangaistussäännöksen soveltamista ns. julkisuuden henkilöiden yksityiselämää koskevien tietojen osalta. — Valiokunnan

mielestä tämän lievennyksen ei pidä ulottua vihjauksen esittämiseen, koska ei ole tarpeen suojata epämääräisessä muodossa tapahtuvaa yksityiselämän käsittelyä julkisuudessa.

Valiokunnan käsityksen mukaan tällainen sääntely sovitaa yhteen oikealla tavalla sekä yksityiselämän suojaan että sananvapauteen kuuluvat merkittävät näkökohdat. Valiokunnan mielestä momentin sanamuotoa on valtiosääntöoikeudellisista syistä kuitenkin asianmukaista täsmentää siltä osin kuin siinä käytetään ilmaisua "rinnastettavassa tehtävässä toimiva". Eesityksen perustelujen (s. 33/I) mukaan tällaisia rinnastettavia tehtäviä ovat muun muassa taide ja kulttuurielämä sekä huippu-urheilu.

Valtiosääntöoikeudellisista syistä hyväksyttävää ei valiokunnan mielestä ole, että ehdotettuun kunnianloukkaussäännökseen (9 §) ei ole kirjoitettu vastaavanlaista rajoitussäännöstä, vaikka perustelujen mukaan (s. 34/II) tällainen rajoitus säilyisi edelleenkin. Valiokunta lisäksi kiinnittää huomiota siihen, että 8 §:n perustelujen mukaan (s. 32/II) — vastoin säännöstekstin toisenlaista muotoilua — "asian yhteiskunnallinen merkittävyys saattaa poikkeuksellisesti oikeuttaa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen silloinkin, kun henkilö, jota tieto koskee, ei toimi 2 momentissa tarkoitettussa tehtävässä".

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Ville Itälä /kok
vpj. Johannes Koskinen /sd
jäs. Esko Helle /vas

Anneli Jäätteenmäki /kesk
Marjut Kaarilahti /kok
Juha Korkeaoja /kesk

PeVL 36/1998 vp — HE 239/1997 vp

Valto Koski /sd
Jorma Kukkonen /sd
Osmo Kurola /kok
Johannes Leppänen /kesk
Jukka Mikkola /sd

Riitta Prusti /sd
Veijo Puhjo /va-r
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
vjäs. Jouko Jääskeläinen /skl
Vuokko Rehn /kesk.